

בג"ץ הורה לשרת החינוך להעניק לפרופ' עודד גולדרייך את פרס ישראל

השופטים עמית ווילנר קבעו כי קריאת גולדרייך להחרים את אוניברסיטת אריאל לא מצדיקה למנוע ממנו את הפרס. השופט סולברג לעומתם סבר בדעת מיעוט כי אין עילה משפטית להתערב בהחלטתה

שירה קדרי-עובדיה, אור קשתי 29.03.2022 11:18

בג"ץ הורה היום (שלישי) לשרת החינוך יפעת שאשא-ביטון להעניק לפרופ' עודד גולדרייך את פרס ישראל בתחום חקר המתמטיקה ומדעי המחשב לשנת תשפ"א. זאת, חרף החלטתה בנובמבר האחרון למנוע ממנו את קבלת הפרס בטענה שתמך בחרם על ישראל.

השופטים יצחק עמית ויעל וילנר החליטו היום בדעת רוב להורות לשרה לתת לו את הפרס, ואילו השופט נעם סולברג סבר בדעת מיעוט כי אין עילה משפטית להתערבות בהחלטתה. באוגוסט האחרון ביטלו השופטים את החלטת קודמה של שאשא-ביטון בתפקיד, יואב גלנט, שהחליט למנוע מגולדרייך את הפרס, והורו להפקיד את ההחלטה בידיה של שאשא-ביטון. כעת הם פסלו גם את החלטתה.

שאשא-ביטון מסרה היום כי "בג"ץ יכל להכריע כשהנושא הגיע לפתחו, אך מרגע שבחר להעביר את ההכרעה אליי היה נכון שיכבד אותה. אדם שקורא לחרם על מוסד אקדמי ישראלי לא ראוי לפרס ממלכתי ממדינת ישראל, יהיו הישגיו אשר יהיו ויהיו דעותיו הפוליטיות אשר יהיו. צר לי על החלטת בג"ץ, אך אכבד אותה".

השופטת וילנר, שכתבה את פסק הדין המרכזי, קיבלה את עמדת היועץ המשפטי לממשלה דאז, אביחי מנדלבליט, וקבעה כי השרה לא היתה צריכה להתערב בהחלטת הוועדה המקצועית להעניק לפרופ' גולדרייך את הפרס. שאשא-ביטון החליטה אז שלא להעניק את הפרס לגולדרייך בעקבות עצומה שעליה חתם שקראה לאיחוד האירופי ליישם את מדיניותו ולהימנע משיתוף פעולה מדעי ותעשייתי עם מוסדות אקדמיים ישראליים שפועלים בשטחי הגדה המערבית. השופטת וילנר ציינה כי אך לאחרונה חתמה הממשלה על הסכם עם האיחוד שבמסגרתו הסכימה להחריג את ההתנחלויות בשיתופי פעולה מדעיים.

בהחלטתה עמדה השופטת על הוראות התקנון של פרס ישראל ועל הנוהג לתת אותו על בסיס שיקולים מקצועיים מובהקים. היא קבעה כי שיקולים הנוגעים להתבטאויות של המועמדים בהקשרים ערכיים "עשויים להיות רלוונטיים רק במקרים חריגים וקיצוניים ביותר". וילנר כתבה כי "לאורך השנים פרס ישראל ניתן לאנשים שונים, שהשמיעו דברי טינה, בוז ועלבון כלפי חלקים בציבור, על רקע מוצאם העדתי, השקפתם הדתית, ונטייתם המינית, באופן צורם, בוטה ופוגעני. חרף התבטאויות

קשות אלה של המועמדים, שרי החינוך לדורותיהם לא מצאו לנכון לשלול מהם את פרס ישראל".

לפי השופטת, במקרה הנוכחי, החלטת השרה שלא להעניק לגולדרייך את הפרס בשל תמיכתו בחרם על אוניברסיטת אריאל "אינה מגעת כדי נסיבה חיצונית נדירה וקיצונית שניתן להביאה בחשבון כשיקול לבר-מקצועי. זאת, מאחר שהמדיניות שהאיחוד האירופי התבקש ליישם בעצומה, מעוגנת במפורש בהסכם שיתוף הפעולה שעליו חתמה ממשלת ישראל, אשר מחריג מתחולתו מוסדות אקדמיים המצויים באזור יהודה ושומרון".

וילנר ציינה כי שאשא ביטון "דיברה בשני קולות", כאשר מצד אחד היתה חלק מהממשלה שאישרה את הסכם ההחרגה, ומנגד החליטה לשלול מגולדרייך את הפרס בגין קריאתו לאותה החרגה. "חוסר קוהרנטיות זה, לצד התעלמות השרה בהחלטתה מחתימת הממשלה על הסכם שיתוף הפעולה, עומדים בבסיס הקביעה כי ההחלטה לוקה בפגם המצדיק התערבות שיפוטית", נכתב בפסק הדין.

השופט יצחק עמית קבע כי קשירת גורל פרס ישראל בנכונות השר או השרה באותה העת היא "מתכון בטוח לפוליטיזציה של הפרס". לדבריו, "גבולות סמכותו של השר הותוו בפסיקה הנוגעת לפרס ישראל, ושרת החינוך, בהחלטתה במקרה דנן, חרגה מהן". עמית הוסיף כי "מצוינות אקדמית אינה הולכת בהכרח יד ביד עם דעות התואמות את הקונצנזוס הציבורי", ולפיכך "שלילת פרס ישראל מאיש אקדמיה בעל שם, בשל התבטאויות ספורדיות כאלה ואחרות, היא הזמנה לניטור, מעקב ורדיפה אחר אנשי אקדמיה בישראל". עמית הדגיש כי "כמדינה החיה על מצוינותה בתחומים שונים, עלולה להיות בכך פגיעה של ממש בהישגים אקדמיים ומקצועיים, ובטווח הארוך, אף פגיעה בחוסן הלאומי".

לעומת וילנר ועמית, השופט סולברג סבר שאין עילה משפטית להתערבות בהחלטת השרה. זאת, לדבריו, משום שהיא "לא חרגה מתחום סמכותה, לא טעתה בפרשנות של דין, לא הסיגה את גבולה של ועדת הפרס, לא התערבה בשיקול דעתה המקצועי, לא פעלה בשרירות, לא נקטה משוא פנים, לא נתנה ידה לאפליה ולא שקלה שיקולים זרים".

סולברג הוסיף כי "זכות 'המילה האחרונה' נתונה לשרת החינוך, ואין זה מתפקידו של בית המשפט לבצע 'מקצה שיפורים'". הוא הדגיש כי "אף אם באמת ובתמים סבור בית המשפט כי ניתן היה לקבל החלטה טובה, חכמה או מוצלחת יותר מזו שנתקבלה על ידי שרת החינוך, אל לו לבית המשפט לבוא בנעליה, אל לו להמיר את שיקול דעתה בשיקול דעתו שלו". הוא ציין עוד כי גם אם השרה היתה מחליטה להעניק לגולדרייך את הפרס והיתה מוגשת עתירה בנושא, הוא היה בוחר שלא להתערב. "מוטב לנו, כשופטים, להימנע מלהכניס ראשינו למחלוקות ציבוריות-ערכיות מעין אלה", כתב סולברג, "אין זה מתפקידנו".

פרופ' גולדרייך מסר בתגובה: "אני שמח שבית המשפט הגבוה לצדק החליט לבטל את החלטת השרה ומקווה שהדבר יתקן ולו במעט את הנזק האדיר שגרמה הפרשה הזו לחופש הביטוי וליוקרתו של פרס ישראל". את פרופ' גולדרייך ייצג בעתירה עו"ד מיכאל ספרד. לדברי עו"ד גלעד ברנע, שייצג את ועדת הפרס, מדובר ב"החלטה חשובה ומתבקשת בנסיבות העניין. טוב שבית המשפט שם סוף לסאגה המתמשכת בעניין הענקת הפרס לפרופ' גולדרייך, שלא הוסיפה כבוד לפרס. נקווה שמעתה הענקת הפרס לזכות ולזוכים בו תהיה נקייה משיקולים בלתי רלוונטיים".

בעתירה הראשונה, שהוגשה נגד שר החינוך הקודם, גלנט, התחייבה הממשלה כי במקרה שגולדרייך יקבל בסופו של דבר את פרס ישראל, היא תכבד את החלטתו אם יהיה זה בטקס פרטי או בטקס הממלכתי ביום העצמאות. על פי הערכות, המדען ממכון ויצמן יעדיף את האפשרות הראשונה.